

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน : กรณีศึกษาการแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน บ้านเขมโน ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ได้กำหนดวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษากระบวนการแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน 2. เพื่อศึกษาการพัฒนาารูปแบบบรรจุภัณฑ์หัตถกรรมหินอ่อน การวิจัยในครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยสำรวจ (Survey Research) การเก็บรวบรวมข้อมูลสนามโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์กับสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมหินอ่อนแล้วนำมาอธิบายข้อมูลในเชิงพรรณนา

จากการศึกษาถึงการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน : กรณีศึกษาการแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน พบว่าประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ กลุ่มหัตถกรรมหินอ่อนพ่อบ้านแม่บ้านตำบลหนองกระโดนได้จัดตั้งขึ้นตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ แบบเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อสนองนโยบายของนายกทักษิณ ชินวัตร ในการดำเนินการ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นการช่วยกระตุ้น เศรษฐกิจรากฐานของประเทศระดับชุมชนให้มีรายได้พอที่จะยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงได้จัดตั้งกลุ่มหัตถกรรมหินอ่อนพ่อบ้านแม่บ้านตำบลหนองกระโดนขึ้น ทั้งนี้ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2545 โดยที่ทำการกลุ่มตั้งอยู่ ณ โรงไม้สีลาทองนครสวรรค์ หมู่ที่ 3 ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ มีนางนิภา สุพิชญางกูร เป็นประธานกลุ่ม สินค้าที่เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป และได้การรับรองมาตรฐาน หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ระดับ 5 ดาว แยกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

ประเภทเครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่ง มีดังต่อไปนี้ โต๊ะหมู่บูชา โต๊ะกลมทองเหลือง โคมไฟหินอ่อน

ประเภทศิลปะและของที่ระลึก เช่น อ่างบัวหินอ่อน กระถางรูปหินอ่อน ครกจิ๋วหินอ่อน และลูกโลกหินอ่อน

ลักษณะทั่วไปของผลิตภัณฑ์ โดยทั่ว ๆ ไปแล้วนั้นหัตถกรรมหินอ่อน เป็นผลิตภัณฑ์หินอ่อนธรรมชาติที่ทำด้วยมือ โดยใช้เครื่องมือในการช่วยตัด เจียร กลึงและขัดหินอ่อนให้เรียบ ร้อยเป็นมัน หรือไม่ขัดก็ได้ และอาจมีการประกอบด้วยวัสดุอื่น ตามความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์

ลักษณะทั่วไปของผลิตภัณฑ์นั้น ส่วนหนึ่งได้รับมาจากแนวคิด ที่เน้นการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ของตนเอง การคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการตลาด การผลิต การบริหารจัดการ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีด้านการผลิตให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ และต้องการของตลาด โดยท้องถิ่นนั้นพึ่งพาตนเองเป็นหลัก

รูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ทางกลุ่มผลิต มีดังนี้ รูปแบบที่มีขนาดปานกลางคือ อ่างบัว หินอ่อน ลูกโลกหินอ่อน โคมไฟหินอ่อน และงานช่างหินอ่อน และรูปแบบขนาดใหญ่ คือ โต๊ะหมู่บูชาหินอ่อน โต๊ะกลมทองเหลือง โต๊ะกลมหินอ่อน เป็นต้น

ชิ้นงานประกอบด้วยหินอ่อนมากกว่าหนึ่งชิ้น ต้องประกอบด้วยความประณีต คือ ลูกโลกหินอ่อน เนื่องจากลูกโลกที่ทำมาจากหินอ่อนนั้น ต้องมีการสร้างฐานที่มีรูปแบบที่โค้ง เพื่อรองรับน้ำหนัก และมีการขัดมันเพื่อให้เกิดความสวยงาม รูปแบบของผลิตภัณฑ์จึงไม่เป็น อันตราย ถึงแม้จะมีการประกอบชิ้นงานมากกว่าหนึ่งชิ้นก็ตาม

กระบวนการผลิต เริ่มต้นนั้นกระบวนการผลิตทางกลุ่มเป็นผู้ที่คิดค้นผลิตภัณฑ์ขึ้นเอง ทั้งนี้ได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ จากสถาบันต่าง ๆ ดังนี้ สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ วิทยาลัยอาชีวศึกษานครสวรรค์ และโรงเรียนเพาะช่าง

ในส่วนของการจักรนั้นทางกลุ่มหัตถกรรมหินอ่อนพ่อบ้านแม่บ้านตำบลหนองกระโดนใช้เครื่องจักรในการผลิตผลิตภัณฑ์ดังนี้คือ เครื่องเจาะหิน เครื่องผ่าหินหรือที่เรียกว่า ไคมอน เครื่องตัดหินอ่อน เรียกว่าวงเคียน เครื่องกลึงขนาดใหญ่ เครื่องกลึงขนาดเล็ก เครื่องขัดหินอ่อน เครื่องเจียหินอ่อน นอกจากนี้ยังมีวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่ใช่เครื่องจักรประกอบด้วย กาวสำหรับติดหินอ่อน กรดเกลือเป็นตัวเร่งให้กาวแห้งเร็ว ปูนซีเมนต์ขาวใช้ผสมกับกาวและกรดเกลือ กระดาษทรายเบอร์ 80 100 150 320 ใช้สำหรับขัดให้ชิ้นงานมีความเรียบเนียน ซึ่งกระดาษทรายแต่ละเบอร์มีความหยาบและละเอียดต่างกัน เหล็กโป๊ส คินสอ คลับเมตร เหล็กฉาก

การสรรหาและใช้วัตถุดิบ มีวัตถุดิบที่มีอยู่ภายในชุมชนอยู่แล้วนั้น เป็นการสะดวกต่อการผลิตหัตถกรรมจากหินอ่อนเป็นอย่างยิ่ง โดยวัตถุดิบที่เป็นหินอ่อนได้มาจากเขามโน เขาน้อย และเขาเรือ ซึ่งได้รับการสัมปทานอย่างถูกต้องตามกฎหมายแล้ว และได้เพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ได้มาตรฐาน นำมาพัฒนากระบวนการผลิตให้ทันสมัย

สำหรับการบริหารการผลิตและการกำหนดจำนวนการผลิต มีการตั้งเป้าหมายการผลิตไว้ทุกเดือน เป็นความคิดที่เน้นการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ของทางกลุ่มตนเอง สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ (Product) และตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะ โดยที่ทางกลุ่มต้องพึ่งตนเองเป็นหลัก ดังนั้นทุกคนต้องช่วยกัน เพื่อที่จะสร้างการกินอยู่ที่ดีขึ้น

ขั้นตอนการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมหินอ่อนพ่อบ้านแม่บ้านตำบลหนองกระโดนมีดังต่อไปนี้

(1) แผนกเจาะหินอ่อน เริ่มจากใช้วิธีการเจาะรูเป็นรอยปะ ซึ่งต้องใช้เครื่องเจาะถนน เจาะนำร่องก่อน เพื่อที่จะให้เห็นรอยในการตัด เมื่อมาตัดจะได้ตัดได้ง่ายขึ้น

(2) ขั้นตอนการตัดหินอ่อน โดยใช้เครื่อง “ไคม่อน” แล้วนำก้อนหินอ่อนลงมาจากภูเขาแล้วใช้รถเข็นขนหินอ่อนมาวางบนเครื่องตัดซึ่งเรียกว่า “วงเคื่อน” ตัดให้มีขนาดกว้าง 30 เซนติเมตร หนา 1.80 เซนติเมตร นำแผ่นหินอ่อนที่ทำการตัดแล้ว มาทำการตัดซอยย่อยอีกครั้งหนึ่ง โดยในครั้งนี้อัดให้เป็นแผ่นคล้ายกระเบื้องปูพื้น มี 2 ขนาดด้วยกันคือ ขนาดที่มีความกว้าง 80 เซนติเมตร ยาว 80 เซนติเมตร และขนาดซึ่งถือว่าเป็นขนาดมาตรฐานมีความกว้าง 30 เซนติเมตร ยาว 30 เซนติเมตร จากนั้นนำแผ่นหินอ่อนที่ได้มาทำการขัดมัน โดยใช้เครื่องขัดหินอ่อน ให้ได้ความละเอียดในการขัดตั้งแต่หยาบที่สุดจนถึงขัดแบบละเอียดที่สุด

(3) ขั้นตอนการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยผู้ออกแบบจะใส่ความคิดที่สร้างสรรค์ ความคิดที่มีความเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ ผสมผสานมาในตัวผลิตภัณฑ์

(4) ขั้นตอนการกลึงหินอ่อนด้วยเครื่องกลึงใหญ่ ในด้านของแผ่นกั้น เป็นแผ่นกั้นต้องใช้เครื่องมือขนาดใหญ่เข้ามาช่วยในการเก็บรายละเอียดของงาน

(5) ขั้นตอนการขัดมันด้วยเครื่องจักร ขั้นตอนนี้จะขั้นตอนที่ทำหน้าที่ในการนำเอาผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการเจียด้วยเครื่องจักรมาแล้วนั้น นำมาขัดมันด้วยเครื่องจักร แทนการขัดมันด้วยแรงงานคน

(6) ขั้นตอนการเจียหินอ่อน โดยจะนำหินอ่อนที่ตัดมาแล้ว ซึ่งมาจากโรงหินอ่อน นำมาทำการเจียให้ได้ตามขนาดที่เหมาะสม การจะเจียหินอ่อนให้ได้ขนาดตามความต้องการนั้น ต้องใช้ทักษะอย่างมาก เพราะถ้าหากเจียผิดจังหวะลักษณะของชิ้นงานที่คาดหวังไว้จะคลาดเคลื่อน

(7) ขั้นตอนการขัดชิ้นงานโดยใช้กระดาษทราย การขัดด้วยกระดาษโดยขัดไล่ระดับตั้งแต่เบอร์ที่มีความหยาบสุด จนถึงขั้นเบอร์ที่มีความละเอียดที่สุด นั่นคือ กระดาษทรายเบอร์ 80, 150, 350 และ 320

(8) ขั้นตอนการประกอบผลิตภัณฑ์ (เฉพาะโรงกลึง) ในส่วนของทางด้านแผ่นกั้น เป็นแผ่นกั้นที่จะมีหน้าที่ประกอบผลิตภัณฑ์ขึ้นมา โดยมีชิ้นงานบางชิ้นที่ยังไม่สมบูรณ์อย่างเต็มที่ ต้องอาศัยผู้ที่ทำหน้าที่นี้คอยประกอบชิ้นส่วนต่าง ๆ ให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด

ส่วนที่3 ข้อมูลสภาพปัญหาอุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หินอ่อน พบว่า

1. การฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญ/ทักษะด้านการผลิต คุณภาพผลิตภัณฑ์/การบรรจุ การตลาด และการบริหารจัดการ
2. การขาดหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ และผู้สนับสนุนผลิตภัณฑ์
3. ทางกลุ่มผู้ผลิตต้องขอความร่วมมือไปยังบริษัทในท้องถิ่น เป็นการยกระดับผลิตภัณฑ์ให้ก้าวไกลมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่แค่เพียงอาศัยเพียงกลุ่มทำงานตามลำพัง

3. ปัญหาการจัดทำผลิตภัณฑ์ส่งออกให้ได้มาตรฐาน ให้ทันตามปริมาณงานและเวลาที่กำหนดจากการสั่งจอง

ข้อเสนอแนะหน่วยงานและชุมชน

1. ทางรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดอบรม ถ่ายทอดเทคโนโลยี รวมไปถึงให้มีการทัศนศึกษาดูงานด้านเทคโนโลยีการผลิต เพื่อให้เกิดความสามารถในการปฏิบัติงาน

2. ทางกลุ่มหัตถกรรมหินอ่อน ควรมีการวางแผนแก้ไขปัญหาการผลิตและการตลาด ต้องปรับปรุงระบบการผลิตสินค้าให้ได้ผลผลิตที่ดี และแข่งขันได้ในตลาดภายนอก

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยถึงขีดความสามารถในการทำหัตถกรรมหินอ่อนของชุมชนว่าควรจะดำเนินการอยู่ในขั้นไหนของการแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน

2. ควรมีการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมภายในชุมชนในด้านอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หินอ่อน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน : กรณีศึกษาการแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน บ้านเขมโน ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ผู้ทำการวิจัยสามารถดำเนินงานด้วยความเรียบร้อย และประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี อันเนื่องมาจากการได้รับความอนุเคราะห์และความกรุณาจากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งขอกล่าวอ้างถึงดังนี้

ท่านอาจารย์เสรีย์ ซาเหลา ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำโปรแกรม ได้ให้คำปรึกษาชี้แจงและแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ

รวมถึงอาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาการพัฒนาชุมชนทุกท่าน ซึ่งมีดังต่อไปนี้ อาจารย์วิรัตน์ วงศ์รอด ที่กรุณาช่วยชี้แจงจุดบกพร่องของการทำการวิจัยในครั้งนี้

อาจารย์นพดล เกษตรเวทิน ที่กรุณาชี้แจงรายละเอียด ดิชม ตรวจสอบความถูกต้องให้กับคณะผู้วิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี ทำให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

อาจารย์อุทัยวรรณ ลิ้มปชยาพร ที่ให้กรุณาให้การแนะนำข้อมูล เกี่ยวกับการจัดทำวิจัยอย่างถูกต้อง

อาจารย์สุทธิพงษ์ ภูเมืองปาน ที่ให้กรุณาชี้แจงข้อมูลและคำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ คุณนิภา สุพิชญางกูร ประธานกลุ่มพ่อบ้านแม่บ้านหัตถกรรมหินอ่อน ตำบลหนองกระโดน ที่ช่วยแจกแจงรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลการแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน

ขอขอบคุณหน่วยองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระโดน ที่กรุณาให้ข้อมูล และรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนประชากรของตำบลหนองกระโดนและบ้านเขมโน

ชาวบ้านทุก ๆ คนในหมู่บ้านเขมโน หมู่ที่ 3 ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ รวมทั้งบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

นางสาวพิไลวรรณ เทียนประเสริฐ

นางสาวศิริพร ชะนีวรรณ

นายสำเริง เพชรเหมือน

นายสุ่มชชา เลี้ยงรักษา

สิงหาคม 2547